

ZEVEN EEUWEN GOLF-GESCHIEDENIS

Hoe een Schots
volksvermaak de
wereld veroverde

...Er was bij
het golfspel
geen klasse-
onderscheid...

Mondiaal is golf op dit moment de snelst groeiende sport en men verwacht dat het aantal golfspelers in West-Europa nog voor het jaar 2010 zal verdubbelen. De populariteit van deze eeuwenoude sport is te danken aan de Schotten, die hun geliefde spel overal ter wereld introduceerden.

De oorsprong van het golfspel is al jarenlang het onderwerp van debatten. Op zoek gaan naar het werkelijke begin is ook helemaal niet makkelijk. De Schotten zijn er heilig van overtuigd dat Schotland de bakermat van het spel is. Daar zou, ergens in de tweede helft van de vijftiende eeuw, voor het eerst *gowff* zijn gespeeld, een spel dat ontstaan zou zijn uit het Franse *choule* of *chole*. Toen de Schotten na de slag van Azincourt (1415) de Franse koning te hulp scho-

ten, leerden zij er *chole* kennen. Men neemt aan dat de Schotse soldaten tijdens onderbrekingen van de vijandelijkheden hun stellingen verlieten om zich onledig te houden met het Franse spel. Na hun terugkeer naar Schotland bleven zij het spel spelen en werd het er al spoedig populair. Lange tijd was elke koning van Schotland tevens golfer. Mary, Queen of Scots, werd ingewijd in de regels van het spel door haar Italiaanse minnaar

David Rizzio. Zij was een fanatieke golfspeelster, die enkele dagen na de moord op haar echtgenoot Darnley alweer speelde!

Samen met voetbal werd golf de nationale sport van de Schotten. Het was een eenvoudig spel, waarvoor geen dure uitrusting nodig was – met een beetje fantasie konden de benodigde attributen zelfs worden geïmproviseerd – en de speelterreinen lagen op zacht glooiende zandgronden langs de kust die voor iedereen toegankelijk waren. In die tijd was het ook een spel voor iedereen; er was hierbij geen klasseonderscheid. Van jongetjes van eenvoudige komaf tot burgers uit de hoogste kringen, iedereen speelde op dezelfde links. Er bestonden vrijwel geen regels en er was geen voorgeschreven vorm voor clubs of ballen.

...Het spel zou zijn ontstaan uit het Franse Choule of Chole...

Colf in Nederland

De Nederlandse golfhistorie begon met een spel dat 'colf' of 'kolf' werd genoemd. Uit documenten blijkt dat in 1297 een 'colfpartij' werd gespeeld in de omgeving van kasteel Kronenburg bij Utrecht. De aanleiding voor de partij was overigens nogal morbide: men vierde de terechtstelling van de Heer van Kronenburg, die de Graaf van Holland en Zeeland had vermoord. De partij ging over vier holes en overbrugde 4,5 kilometer. Dit soort golfspel werd in de middeleeuwen zeer populair in Nederland, zowel op het platteland als in de steden en vooral de stedelijke overheden waren daar niet erg gelukkig mee.

De gladde houten bal wilde namelijk nog wel eens een kant uitgaan die niet bedoeld was, met alle gevolgen van dien: *'goede luyden beseert' en 'glaesen werden uytgesmeten, quetsingen comen te ontstaen, slick ende vuylnis met*

hare colven tegens de huysen te smijten...' Jarenlang probeerde de overheid dan ook om het spel buiten de stadsmuren te krijgen en te houden. In een ordonantie van 1360 van de stad Brussel kan men lezen dat *'wie met colven tsolt, es om twintich scellinge ofte hare overste cleet'*. Wie de boete van twintig schellingen niet kon betalen, moest dus zijn jas als pand achterlaten. Deze straf was wijd verbreid: in Amsterdam gebeurde het weleens dat overtreders totaal uitgekleeft over straat werden gejaagd! Ook in Holland en Utrecht poogden de stadsbesturen het spel buiten de stadsmuren te krijgen. De oudste van deze

verordeningen is die van de stad Brielle, uit 1387. Men deed wel oprecht zijn best om geschikte terreinen buiten de stadsmuren te vinden, maar dat was niet zo makkelijk. In de zomer stond de begroeiing op de akkers de spelers danig in de weg en was men de bal herhaaldelijk kwijt; stadsbesturen verboden het colven van zaai- tot oogsttijd. Bleef dus alleen de winter over om buiten de stad te colven – maar dan

zat men niet verlegen om colfterreinen. Immers, de winters waren destijds strenger dan nu en dichtgevroren grachten, meren en zelfs de grote rivieren vormden ideale gelegenheden voor het populaire spel.

Relus ter Beek

— (Ex-)minister van Defensie —

'Dankzij het handicapsysteem is golf een democratische sport.'

Schotland en Holland

Het was de ligging van de Schotse golf links die ervoor zorgde dat het Nederlandse colf steeds meer op het Schotse golf ging lijken. De meeste golfvelden lagen namelijk langs de Schotse

oostkust, niet ver van de havens die een grote rol speelden in de bloeiende handel tussen Schotland en Nederland. Die Schots-Nederlandse contacten ontwikkelden zich in de loop der eeuwen tot een intensieve uitwisseling van producten en diensten. Bovendien waren de Hollandse zeelui nog niet zo bedreven in het tegen de wind in terug zeilen naar

Nederland, waardoor de bemanningen van de schepen soms wekenlang op het vasteland van Schotland verbleven, wachtend op gunstige wind. Zeer waarschijnlijk doodden zij de tijd met het spelen van het golfspel. Hollanders eigen, ontstond er een bloeiende handel in golfattributen: in de vijftiende eeuw werden er talloze Hollandse colfballen aan de Schotten verkocht, want die waren goedkoper dan de Schotse. In de zestiende eeuw lag de jaarlijkse productie van Hollandse colfballen zelfs op 500.000 stuks en tot ver in de Gouden Eeuw bleef deze handel een lucratieve bezigheid. Met de komst van koning James I kwam er echter een einde aan de ballenhandel, want hij beperkte de invoer uit Nederland, al bleven de Schotten in de zeventiende eeuw wel hun golfstokken naar Nederland uitvoeren.

Berdien Stenberg

— Fluitiste —

'Golf stelt je in staat om elke keer weer een gevecht met jezelf aan te gaan.'

Schotse volharding

Vreemd genoeg verdween om onverklaarbare redenen na 1700 het colf uit Nederland en de Schotten waren vanaf dat moment verantwoordelijk voor het voortbestaan van de sport. Aanvankelijk speelden zij met een enkele stok, maar dat aantal groeide mettertijd en bovendien werd het materiaal waarvan ze werden vervaardigd steeds verfijnder en

'Ijsgezicht' van Hendrik Avercamp

...In 1890 werd de 'Ladies' Golf Union' opgericht...

duurder. Het maken van de 'feathery ball' – een leren omhulsel gevuld met veren – was een zeer tijdrovend karwei; een ballenmaker kon er slechts een paar per dag produceren, hetgeen de prijs zeer opdreef. Hierdoor werd golf in toenemende mate een spel voor de gegoede klasse en het imago van golf als een eenvoudig spel voor iedereen begon langzaam maar zeker te vervagen. Golf werd elitair: men-

sen met een zelfde (hoge) sociale rang – edellieden, grootgrondbezitters, officieren, dokters, juristen en dominees – ontmoetten elkaar geregeld voor een partij, meestal gevolgd door een etentje en vele glazen wijn. Clubhuizen waren er toen nog niet; men huurde een kamer in een nabijgelegen herberg, waar men discussieerde over de regels van het spel. Eeuwenlang werd de golfsport op informele wijze beoefend en bestonden er nauwelijks verenigingen. Daarin kwam verandering door de vrijmetse-laars. In de Schotse loges was golf niet het doel, maar meer een gezonde en eetlust opwekkende oefening die vooraf ging aan een copieus diner. Gedurende

de achttiende eeuw bleef het aantal Schotse clubs beperkt tot zes, in Engeland waren het er slechts twee.

Pas in de negentiende eeuw kwam daarin verandering.

Bruni Heinke

— Actrice in 'Goede tijden slechte tijden' —

'Na een baan van 18 holes zie ik mijn problemen plotseling heel helder.'

De Schotten veroveren Engeland...

De verspreiding van de golfsport is te danken aan het particuliere initiatief van een aantal rijke Schotten. Zij hadden financiële belangen in Groot-Brittannië en verscheidene Schotse bedrijven richtten filialen op in Engeland. Het duurde dan ook niet lang of de Schotten speelden hun favoriete spel ook in hun nieuwe vaderland. Net als in Schotland speelden zij gewoon op het land, maar dat gaf spoedig

aanleiding tot wrijving. In de ogen van de plaatselijke bevolking was golf namelijk een geïmporteerde en dus inferieure sport en de beoefenaren ervan werden met argwaan bejegend. *Greens* werden zonder scrupules gebruikt als picknickplaatsen of als speelveld voor het populaire cricket en vandalisme maakte de golfers het leven zuur. Toch verminderte de weerstand tegen de 'nieuwe' sport langzaam maar zeker en bij een groeiend aantal Engelsen-op-leef-tijd begon het besef door te dringen dat golf voor hen wel eens de ideale manier kon zijn om iets aan de gezondheid en de conditie te doen. Bovendien werden de werktijden korter, steeg de welvaart en kreeg men dus meer tijd en geld voor sport en spel. Tegen 1880 was golf ook in Engeland gemeengoed en circuleerden er zelfs talloze anekdotes, karikaturen en humoristische tekeningen over golf. Golfbanen werden in een hoog tempo aangelegd en nog voor de Eerste Wereldoorlog telde Engeland al honderden clubs.

... en de rest van de wereld

Maar de Schotten beperkten zich voor wat betreft het beoefenen van hun geliefde golfsport niet tot Engeland. Overal ter wereld waar Schotten waren, verschenen er golfbanen: in India (1829), Australië (1869), Nieuw-Zeeland (1871), Canada (1875), Ceylon (1880), Japan (1889), Singa-

Marijn de Koning

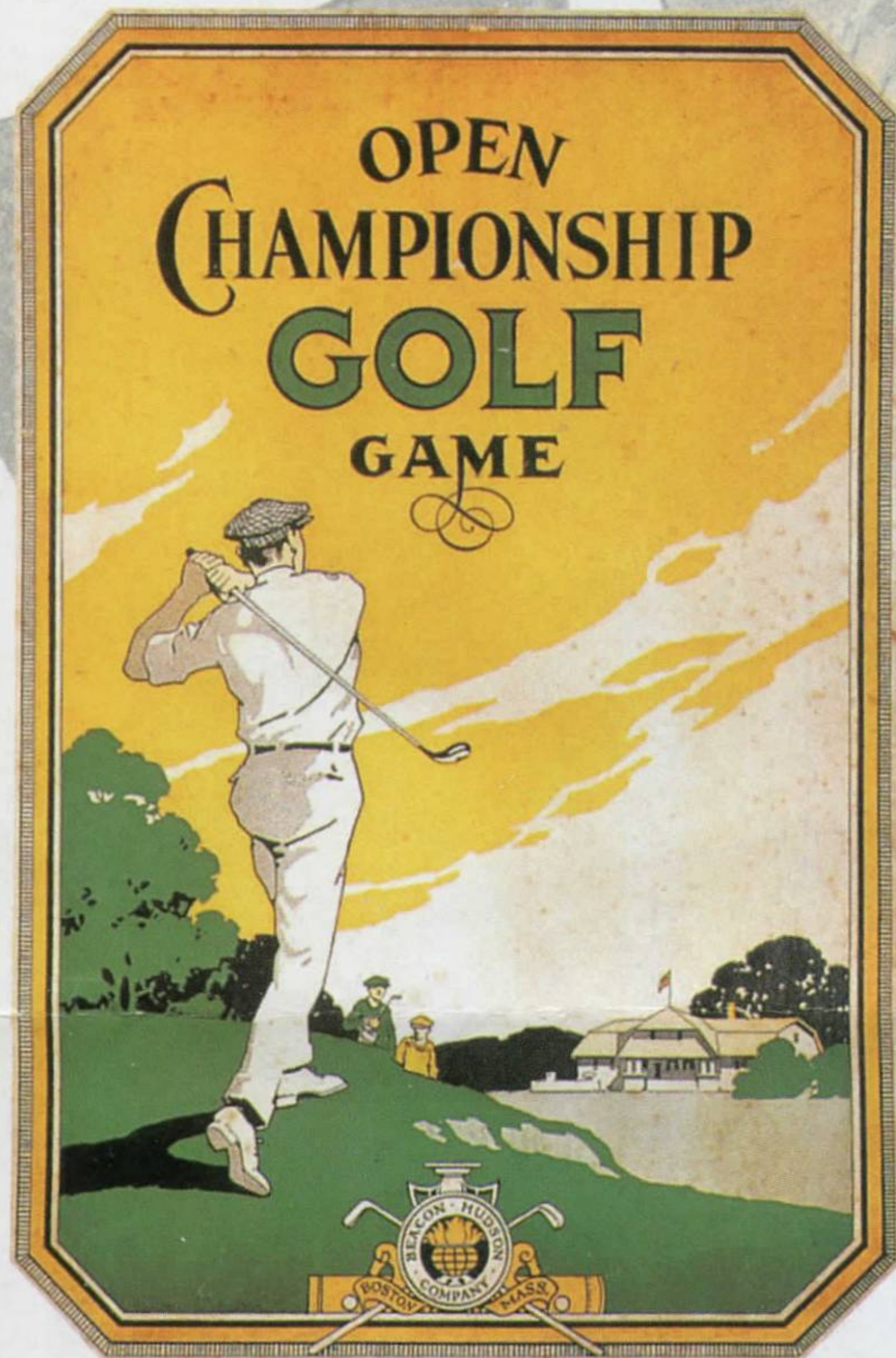
— Kandidaat voor D66 —

'Waar ter wereld je ook golft, overal onmoet je aardige mensen.'

...De strikte kledingvoorschriften maakten het de vrouwen niet makkelijk...

pore (1890), Thailand (1892) en Maleisië (1893). Dat Europa in de negentiende eeuw niet kon achterblijven in deze golf-manie is evident: de Schotten grepen hun kans zo gauw ze die zagen! Die kwam na de oorlog van Napoleon, in Spanje. Een deel van de troepen van generaal Wellington bleef toen voor rust en recuperatie in het Spaanse Pau gelegerd. De Schotse soldaten speelden

...mensen met een hoge sociale rang speelden geregeld een partijtje...

daar hun favoriete sport en koesterden na terugkeer naar hun vaderland zoveel prettige herinneringen aan hun tijd daar, dat zij er later hun vakanties gingen doorbrengen, uiteraard vergezeld door hun golfclubs. Pau had dus al een lange golftraditie toen daar in 1856 de eerste golfbaan van het vaste land werd aangelegd. Dertig jaar later kwam er bij Antwerpen een tweede baan en nog voor de Eerste Wereldoorlog waren er golfbanen in Den Haag, Baden-Baden, Bad Homburg, Wenen en Oostende.

Kleding als handicap

Tot de tweede helft van de negentiende eeuw was golf een exclusieve mannen-sport omdat men dacht dat vrouwen niet sterk genoeg waren en bovendien te traag. Slechts enkele Engelse vrouwen zagen kans om toe te treden tot clubs

en het duurde tot 1890 voordat de 'Ladies' Golf Union' werd opgericht. Toch bleven er tot na de Tweede Wereldoorlog in verschillende clubs regels bestaan waardoor de dames alleen op de *course* werden toegelaten als er een '*suitable handicap*' werd toegepast en de dames niet meer dan een paar uur per week gebruik maakten van het clubrestaurant. En de strikte kledingvoorschriften die de heren in de clubs aan de dames oplegden, maakten het spel voor hen niet echt makkelijk: monumentale hoeden en lange rokken vormden een ernstige handicap. Ook de heersende mode – de crinoline en de *queue de Paris* – beperkte hun bewegingsvrijheid en belemmerde hun slagen. Zelfs toen de kledij soepeler werd, bleven de lange rokken hen parten spelen en er waren dan ook dames die rond de heupen een elastische band droegen die ze bij winderig weer naar beneden konden schuiven tot rond de knieën, om zo de rokken in bedwang te houden. Zelfs in de dulle jaren twintig waagden vrouwen het niet om op de golfbaan te verschijnen in iets anders dan een japon van gepaste lengte (ver onder de knie), met mouwen en een klokhoed of hoofddoek. De revolutie vond plaats tijdens het Britse 'Ladies' Championship' in 1933. Gloria Minoprio verscheen toen in een donkerblauwe uitrusting, bestaande

uit een wollen tulband, een nauwsluitende wollen pullover met rolkraag en – sensatie alom – een perfect gesneden pantalon. De reactie van de 'Ladies' Golf Union' was voorspelbaar: men betreurde deze 'departure from the usual golfing costume'. De trend zette echter door: er verschenen veel meer vrouwen op de baan en de pantalon – en later broekrok – werd de standaarduitrusting van de dames.

Dit artikel is gebaseerd op het boek *Golf & Kolf, Zeven Eeuwen Geschiedenis*, geschreven door Jacques Temmerman, uitgegeven door Scriptum, ISBN 90 71542 77 7, f 145,-.

TEKST:
MARGO VERBRUGGE
EN MARJOLEIN
ROOSEBOOM
FOTOGRAFIE:
BENELUX PRESS

...er verschenen veel meer vrouwen op de baan...